

Shakespeare: Kettős mérce. Szemelvény egy készülő fordításból

[ShakespeareLátó - 2014. április]

A budapesti Centrál Színház számára, Puskás Tamás rendező felkérésére új fordítást készítek Shakespeare Measure for measure című darabjából, melyet általában Szeget szeggel címen ismer a magyar közönség. E műből már számos magyar fordítás készült; én az alábbiakról tudok: Lemouton Emília (1845), Greguss Ágost (1866), Hevesi Sándor (átdolgozás, 1927), Vajda Endre (1948), Mészöly Dezső (1947/1955), Jánosházy György („Szemet szemért”, 1999), Báthori Csaba (2010). Ezeket munkám során nem használom, szívesebben dolgozom önállóan; de egy-egy rész elkészülte után érdeklődéssel vetem össze szövegemet a másokéval. Alább leírok néhány gondolatot fordításomról, majd bemutatom a darab eddig elkészült részletét (I. 1 – I. 4.). A fordítás a J. W. Lever-féle „Arden” kiadásból (1965) készül, a sorok számozása is azt követi. A szokatlanabb nevek kiejtését [...] -ben adom.

A cím

Fordításomnak a Kettős mérce címet adtam. Az angol cím, Measure for Measure utalás a Bibliára (With what measure ye mete, it shall be measured to you again.), ahol szövegkörnyezete a következő:

„Ne ítélkezzetek, hogy fölöttetek se ítélkezzenek! Amilyen ítélettel ti ítélkeztetek, olyannal fognak majd fölöttetek is ítélkezni. Amilyen mértékkel mérték, olyannal fognak majd nektek is visszamérni. Miért látod meg a szálkát embertársad szemében, amikor a magadéban a gerendát sem veszed észre?” (Mt 7,1-3, Szent István Társulat ford.)

A measure-ös mondat tehát a képmutatókra vonatkozik, akik más mércével mérik magukat, mint másokat, s ugyanerről szól a szálka–gerenda hasonlat. Az utalást akkoriban minden angol értette, a mai magyar közönségnek azonban már explicitebb cím kell. A szokásos magyar cím, a Szeget szeggel (ez a Bibliában nem fordul elő) régi szólás, mely a bosszút, a megtorlást fejezi ki (mivel egy bennragadt szöveget egy másik szög beverésével lehet kitolni). Ám ez a darab nem elsősorban bosszúdráma: itt a képmutatás leleplezése fontosabb. Az első magyar fordítónak, Lemouton Emiliának egy akkoriban megjelent Petőfi-vers adhatta az ötletet; a Szeget szeggel (1843), benne e sorok: „Más szemében ő a szálkát meglesi, s az övében a gerendát feledi.”

A cím eleve sem volt szerencsés, azóta a szólás is kiment a használatból, de a fordítók nem változtattak rajta (egyedül Jánosházy, aki az ótestamentumi Szemet szemért kifejezést használja, ám az ugyancsak a megtorlásra utal). Úgy érzem, a Kettős mérce cím egyrészt pontosabban utal a bibliai tanításra, másrészt ismerősebb, érhetőbb a mai közönségnek.

A stílus

Meglehetősen szabadon fordítok, különösen a régi fordítókhoz képest. Ezt azért is tehetem, mert ők már elvégezték a hűséges fordítás munkáját: tudósították a magyar olvasót arról, hogy pontosan mit írt Shakespeare (már amennyire ez egy fordításban lehetséges). Nekem már nem ez a feladatom, hanem az, hogy a dramaturgiai hatást fordítsam pontosan: a pergőt pergőre, a méltóságteljeset méltóságteljesre, a sekélyes malackodást sekélyes malackodásra. Gyekszem követni a jellemek változását, a finom hatalmi játszmákat (ideértve a szerelmesek és a testvérek közöttiekét is!), az önleplező szépelgést és így tovább. Ebben a darabban Shakespeare nagyon eltérő stílusokat kever (talán túlzottan is); mindenesetre ez csak egy valóban mai stílusú szövegben válik érzékelhetővé, ugyanis az irodalmias, hagyományos „Shakespeare-es” fordítás mintegy leönti az egészet egyfajta magyar stílussal, mely – bár lehet művészi és költői – elfedi, túlharsogja a közönség fülében az eredetiben meglévő különbségeket. Ezért használok például sok magázást, mert a tegezés-magázás is segít a színeket élénkebbre festeni.

A darabban bőven van szójáték, bohóckodás: ezeknél a fordítás végképpen eltér az eredetitől, hogy a humoros (olykor kínosan humoroskodó!) hatás megőrződjön.

Kategória: ShakespeareLátó
Denumire autor: Nádasdy Ádám

Látó Szépirodalmi Folyóirat